

FORMAREA CONTINUĂ A CADRELOR DIDACTICE DIN PERSPECTIVA INTERCULTURALITĂȚII

SÂRBU Teodora, masterandă, Universitatea de Stat din Tiraspol

POSTĂN Liliana, dr., conf. univ.,

Universitatea de Stat din Tiraspol, Republica Moldova

Rezumat. *Relevanța prezentului articol se bazează pe abordarea problematicii noilor tendințe în procesul de predare din perspectiva educației interculturale. Este prezentată starea actuală a competențelor interculturale a cadrelor didactice din cadrul instituției de învățământ general și oferirea soluțiilor și oportunităților pentru formarea continuă în domeniul intercultural. Tendințele constructiviste de formare continuă a cadrelor didactice prin prisma educației interculturale sunt variate, iar implementarea tendințelor agreeate la nivel curricular este necesară și relevantă pentru educația de calitate.*

Abstract. *The relevance of this article is based on addressing the issue of new trends in the teaching process from the perspective of intercultural education. It is presented the current state of intercultural competences of teachers within the general education institution and the provision of solutions and opportunities for continuous training in the intercultural field. Constructivist tendencies of continuous teacher training through the prism of intercultural education are varied, and the implementation of the trends agreed at the curricular level is necessary and relevant for quality education.*

Cuvinte cheie: *perspective interculturale, pluralism cultural, competență interculturală, promotor al interculturalității, educație.*

Keywords: *intercultural perspectives, cultural pluralism, intercultural competence, promoter of interculturality, education.*

Perspectiva interculturală asupra formării inițiale și continue a cadrelor didactice a căpătat imperativitate sistemică odată cu adoptarea Codului Educației a Republicii Moldova (2014), în care este formulat idelul educațional al școlii din Republica Moldova: „Formarea personalității cu spirit de inițiativă, capabile de autodezvoltare, care posedă nu numai un sistem de cunoștințe și competențe necesare pentru angajare pe piața muncii, dar și independență de opinie și acțiune, fiind deschisă pentru dialog intercultural în contextul valorilor naționale și universale asumate.”[7].

Demersurile curriculare, metodice și didactice pentru formarea personalității deschise pentru dialog intercultural în contextul valorilor naționale și universale asumate sunt asigurate de cadre didactice cu competențe profesionale, fundamentate pe o filosofie a interculturalității.

Proiectarea acestui ideal educațional trasează la nivel curricular îmbinarea celor cinci laturi ale educației: morală, intelectuală, tehnologică, estetică, psihofizică, considerate și „conținuturi

generale ale educației” cu noile educații – conținuturi specifice timpului actual și celui modern, printre care se găsește și educația interculturală.

Pentru o abordare interculturală în cadrul educației, există mai multe tipuri de contexte, dar toate au, în esență, aceeași sursă: înmulțirea situațiilor în care grupele de elevi, clasele și școlile se caracterizează prin diversitatea lingvistică, etnică, religioasă, culturală. Astfel, în Republica Moldova, în școală există elevi aparținând unor etnii diferite (ruși, găgăuzi, bulgari, ucraineni etc.), de religii diferite, dar expresii a unei istorii comune și, mai nou, chiar elevi purtători ai unor cu totul alte culturi (siriană, arabă etc.), ca efect al migrației. Într-un asemenea univers cultural complex se impune restructurarea atitudinilor față de alteritate, limbajul pedagogic utilizat, strategii didactice integrate, ceea ce are la bază o formare continuă calitativă a cadrelor didactice [4].

Cercetătorul C. Cucuș consideră că educația interculturală vizează o abordare pedagogică a diferențelor culturale, urmărește dezvoltarea unei educații pentru toți în spiritul recunoașterii diferențelor ce există în interiorul eceleași societăți [3, p. 48].

În opinia lui C. Bennett, educația interculturală este o abordare a procesului de predare-învățare bazată pe valori și credințe democratice, care încearcă să promoveze pluralismul cultural în contextul unei societăți diverse și a unei lumi interdependente. Analiza acestui tip de educație include o abordare din patru unghiuri complementare: mișcare interculturală; curriculum intercultural; proces de educație intercultural și angajamentul intercultural [2, p. 73].

Cercetătoarea Al. Barbăneagră menționează că, problema interculturalității și a educației interculturale este una prioritară în cadrul politicilor socioculturale în Republica Moldova, această prioritate este asigurată prin *Legea despre funcționarea limbilor pe teritoriul Republicii Moldova, Legea Republicii Moldova despre naționalitățile conlocuitoare (2001), Strategia dezvoltării societății civile pentru anii 2009-20011, Legea învățământului, Curriculumul Național* etc., însă documentele menționate abordează problema interculturalității mai mult din perspectiva apărării drepturilor minorităților naționale și nu din perspectiva conexiunii culturilor sau formării cadrului didactic pentru interculturalitate [1, p. 213].

Rolul decisiv în formarea competențe de exprimare culturală și de conștientizare a valorilor culturale o au, fără îndoială, cadrele didactice. Fără o formare inițială și o pregătire continuă pentru abordarea procesului didactic din perspectiva interculturalității profesorul nu poate să se descurce singur.

Cercetătorul Gr. Georgiu susține că formarea profesorilor pentru diversitatea culturală și lingvistică înseamnă că programele de pregătire ale acestora trebuie să trateze problematici precum diversitatea lingvistică, deschiderea culturală, strategii instructionale pentru educarea tuturor elevilor, indiferent de apartenența lor etnică, culturală [6, p. 144].

Programul de masterat *Pedagogia și Metodica Învățământului Primar* al Facultății Pedagogice a Universității de Stat din Tiraspol conține cursul universitar „Educație interculturală.” Cursul urmărește formarea, dezvoltarea diverselor competențe.

Tabelul 1. Competențele formate în cadrul cursului *Educație interculturală*, programul de master *Pedagogia și Metodica Învățământului Primar*, Facultatea de Pedagogie a UST

Competențe profesionale	<ul style="list-style-type: none"> • Înțelegerea statutului științific al educației interculturale și a rolului acesteia în promovarea unui învățământ democratic; • Explicarea problematicii educației interculturale; • Interpretarea obiectivă a fenomenului interculturalității; • Implementarea în practică a strategiilor de educație interculturală. • Proiectarea, realizarea și evaluarea unui curriculum intercultural; • Utilizarea unei varietăți de strategii de cunoaștere, formare și dezvoltare a personalității umane; • Prelucrarea și optimizarea conținuturilor curriculare tradiționale din perspectiva principiilor interculturalității. • Integrarea școlară și socială a elevilor proveniți din medii culturale diferite.
Competențe transversale	<ul style="list-style-type: none"> • Aplicarea principiilor și a normelor de deontologie profesională, fundamentate pe opțiuni valorice explicite, specifice specialistului în științele educației. • Cooperarea eficientă în echipe de lucru profesionale, interdisciplinare, specifice desfășurării proiectelor și programelor din domeniul științelor educației. • Utilizarea unor metode și tehnici eficiente de învățare pe tot parcursul vieții, în vederea formării și dezvoltării profesionale continue.

Pentru a identifica starea de lucru din sistemul de învățământ și viziunea cadrelor didactice privind promovarea educației interculturale în demersul didactic a fost realizată chestionarea profesorilor din cadrul Instituției Publice Complexul Educațional Gimnaziul-grădiniță „Mihai Volontir” din satul Glinjeni, raionul Șoldănești.

În total au participat în cadrul chestionării 26 de respondenți.

Rezultatele chestionării au arătat că: doar 2 % din cei chestionați pot defini noțiunea de competență interculturală, 25 % adoptă disciplina predată în dependență de diversitatea culturală a elevilor, 16% oferă sprijin elevilor de afirmare în contextul intercultural, 35% analizează problemele-cheie ale interculturalității, 10 % desfășoară activități extracurriculare cu elevii de diferite etnii, 85% sunt loiali față de opiniile elevilor din alte culture.

Astfel, analiza situației în ceea ce privește pregătirea cadrelor didactice pentru interculturalitate, ne permite a constata că cadrele didactice nu au o pregătire adecvată pentru realizarea educației interculturale.

În baza răspunsurilor oferite de către cadrele didactice, putem deduce următoarele contradicții.

1. Cadrul didactic este conștient că în activitatea sa didactică este necesar de a introduce educația interculturală.
2. Cadrul didactic conștientizează necesitatea formării profesionale continuă din perspectiva interculturalității.
3. În opinia cadrelor didactice, educația interculturală este un obiect secundar.

Contradicția semnalată la nivelul percepției de către cadrele didactice a nevoii de a forma competențe interculturale și a tendinței de a decongestiona curricula se soluționează prin intermediul reglementărilor naționale care specifică că dezvoltarea Curriculumului Național nu poate fi eficientă fără a ține cont de provocările lumii contemporane: globalizarea, internaționalizarea, digitalizarea, tehnologizarea, criza valorilor etc. și de asigurarea coerenței și continuității între educația formală și educația nonformală (extrașcolară) [8].

Alt argument care vine să sublinieze odată în plus necesitatea formării interculturale a tuturor profesorilor constă în faptul că educația interculturală nu este o educație care să se adreseze doar migranților și populațiilor minoritare. Într-un anumit moment, orice populație majoritară poate să se confrunte cu probleme legate de propria identitate. Suntem supuși constant unui proces de transculturale care, în lipsa unei educații interculturale, ne poate duce spre o decentrare și dispersie a identității culturale [5, p. 188].

Pentru realizarea acestei probleme propunem următoarele activități:

- a) La nivel extern (în afara instituției) - organizarea cursurilor de formare continuă a cadrelor didactice pentru predarea disciplinei cultura bunei vecinătăți/educația intrculturală;
- b) La nivel intern (în cadrul instituției) - organizarea de activități extracuriculare cu cadrele didactice (Training-uri, mese rotunde, cenacluri, seminare).

Training-ului I:

Subiectul: Problemele de integrare a elevilor din cadrul altor culturi.

Obiectivele: Perspectivele de integrare a elevilor de altă etnie în cadrul procesului de învățământ din Republica Moldova.

Masa rotundă

Subiectul: Formarea competenței interculturale din perspectiva cadrului didactic.

Obiectivele: Relevanța interculturalității în procesul de afirmare profesională al cadrului didactic.

Seminar

Subiectul: Formarea competenței interculturale la elevii de vârstă școlară mică.

Obiectivele: Relevarea importanței cultivării valorilor interculturale în comunicarea elev-elev.

Cadrul didactic în procesul de comunicare interculturală este un facilitator, un mediator cultural, un moderator al dialogurilor între participanții comunicării educaționale [1, p. 216].

Conform opiniei lui Zeichner K.M. (1992), sunt identificate următoarele competențe interculturale specifice unui cadru didactic implicat în educația interculturală:

- au o perspectivă propice în ceea ce vizează propria identitate culturală și etnică;
- se mizează pe rezultate înalte și scontate din partea tuturor studenților, însoțite de încrederea că toți studenții pot reuși;
- se atestă o promovare consacrată a egalizării șanselor pentru toți studenții, convinși fiind că pot produce transformări în procesul de predare/învățare a studenților;
- promovează o relație cu studenții lor, fără a-i percepe drept „ceialți”, „cei diferiți”;
- pune la dispoziție un curriculum stimulativ academic;
- se focalizează pe crearea unui mediu de predare/învățare interactiv și colaborativ;
- reprezintă un suport pentru studenți în a percepe sarcinile de predare/învățare fiind semnificative și relevante;
- presupun prezența indispensabilă în curriculum a contribuțiilor și a perspectivelor în diferite grupuri etnoculturale, părți componente ale societății;
- cultivă preponderent și explicit elemente culturale și promovează identitatea și mândria etnică a studenților;
- stimulează membrii comunității în a avea o opinie și a putea să și-o expună în procesul de luare a deciziei [5, p. 89].

În concluzie, putem afirma că dezvoltarea continuă a cadrelor didactice prin prisma interculturalității se realizează la nivelul formării profesionale inițiale și continue, prin punerea în aplicare de către instituțiile de învățământ a Recomandării Consiliului UE din 22 mai 2018 la capitolul sprijinirea dezvoltării competențelor-cheie:

Sprijinirea personalului didactic:

(a) Integrarea abordării educației, formării profesionale și învățării bazate pe competențe în educația inițială și dezvoltarea profesională continuă pot ajuta personalul didactic să schimbe modul de predare și de învățare în mediile lor și să fie competenți în ceea ce privește punerea în aplicare a abordării.

(b) Personalul didactic ar putea fi sprijinit în dezvoltarea unor abordări bazate pe competențe în mediile lor specifice prin schimburi de personal, învățare de la colegi și consiliere de către colegi,

care permit flexibilitate și autonomie în organizarea învățării, prin rețele, colaborare și comunități de practici.

(c) Personalul didactic ar putea beneficia de asistență în crearea de practici inovatoare, prin participarea la cercetare și utilizarea adecvată de noi tehnologii, inclusiv de tehnologii digitale, pentru abordările bazate pe competențe în procesele de predare și învățare.

(d) Personalul didactic ar putea beneficia de orientări, acces la centre de expertiză, instrumente și materiale adecvate care pot îmbunătăți calitatea metodelor și practicilor de predare și de învățare [9].

În situația în care țara noastră este la moment, când fenomenul migrației este prioritar pentru fiecare cetățean, dezvoltarea cadrelor didactice din perspectiva interculturalității devine esențială.

Bibliografie

1. Barbăneagră, Al. Tendințe dereconstrucție a paradigmei de formare a cadrelor didactice din perspectiva pedagogiei interculturale din Republica Moldova. In: Diversitatea lingvistică și dialogul intercultural în procesul de comunicare. 29 martie 2013, Chișinău. Chișinău: Tipografia Garamont-Studio; Vasilianat'98, 2013, pp. 211-218. ISBN 978-99754442-9-3.
2. Cozma, T. (coord.) O nouă provocare pentru educație: interculturalitatea. Iași, 2001.
3. Cucuș, C. Educația-dimensiuni culturale și interculturale. Iași, 2000.
4. Educația interculturală în republica Moldova. Chișinău, 2004.
5. Georgiu, G. Comunicarea interculturală. București, 2010.
6. Nedelcu, A. Învățarea interculturală în școală. Ghid pentru cadrele didactice. București: Editura Humanitas Educațional, 2009.
7. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110112&lang=ro
8. https://mecc.gov.md/sites/default/files/cadrul_de_referinta_final_rom_tipar.pdf
9. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&)